

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Підмогильна В.

Національний університет харчових технологій

Останнім часом, як на ринку цукру, так і в буряковій галузі, почали виникати досить серйозні проблеми. Спеціалісти називають такий стан кризовим, а деколи і критичним.

Цукрова промисловість України, що процвітала і до революції і у радянський час, почала згасати відразу після 1991 року. Неухильно скорочувався збір цукрових буряків і вироблення цукру, закривалися, розбиралися на металобрухт цукрові заводи.

На початку 1991 року переробкою цукрових буряків в Україні займалися 192 заводи. Україна займала провідне місце у світі за площами посіву цукрових буряків (1,6 млн. гектарів) та за виробництвом цукру з цукрових буряків (понад 5 млн. тонн, що складало 10 відсотків світового виробництва бурякового цукру, та 60 відсотків виробництва у колишньому СРСР). Україна входила до числа перших світових його експортерів.

Державна політика в галузі протягом перехідного періоду не була спрямована на збереження, підтримку і розвиток. Навпаки, на початку 90-х, ми самі відмовилися від поставок цукру на безмежний російський ринок. Фактично заводи і працівники були покинуті напризволяще. Маючи надпотужності по виробництву бурякового цукру ми ще й втратили ринки його збуту.

Замість затвердження державної програми і проведення згідно неї виваженої реструктуризації галузі для зменшення руйнівних наслідків переходу до ринку, держава самоусунулася від цих проблем. Таким простим способом було зменшено сотні мільйонів гривень, які необхідно було б витратити на поступове виведення з експлуатації неефективних цукрових заводів.

У зв'язку із збитковою роботою цукрових заводів багато власників почали їх закривати. При цьому різалися на металобрухт не тільки застарілі малопотужні заводи а і потужні «шеститисячники», звільнялися з роботи тисячі кваліфікованих працівників.

Із 192 цукрових заводів загальною потужністю 509,8 тис. тонн переробки цукросировини на добу, які працювали на початку 90-х років, з кожним роком залишається працювати все менше. Через десять років цукрових заводів стало близько 100. Під час Великої Вітчизняної війни було знищено 43 заводи.

До переробки цукрових буряків у 2014 році приступили 40-48 заводів. В 2013 цукор варили 38 заводів, в 2012 — 63 підприємства, а в 2011 році — 77 (порівняно з 120 у 2006 році).

У 2013/2014 Україна виробила 1,2 млн. тонн бурякового цукру, що на 45,5% менше, ніж у попередньому сезоні. У 2013 році було перероблено 9,06 млн. тонн буряків.

У 2014 році Україна засіяла цукровим буряком понад 330 тис. га, урожай цієї культури очікується на рівні 15 млн. тонн. Виробництво цукру в Україні у 2014/2015 році (вересень 2014 — серпень 2015) може становити 1,7 млн. тонн, що на 33,8% більше, ніж роком раніше.

Резервом нарощування виробничої потужності в Україні є 26 законсервованих цукрових заводів, які при забезпеченні необхідною кількістю сировини можуть відновити свою виробничу діяльність, або можуть бути перепрофільовані на виробництво біологічних видів палива. Підтвердженням цьому є ТДВ «Узинський цукровий комбінат», який крім виробництва цукру ще виробляє біоетанол.

Традиційно, лідерами з виробництва цукру в регіональному аспекті є Полтавська та Вінницька області. У 2012-2013р.р. їх частки у структурі виробництва становили 19% та 16% відповідно.

Цукрова галузь України повністю приватизована. Згідно ринкових даних у 2013 році Топ-10 компаній-виробників цукру забезпечили 66,8% сукупного обсягу виробництва в Україні.

Лідером даного рейтингу кілька років поспіль залишається «Астарта-Київ», холдинг, що спеціалізується на виробництві цукру. На його частку припало 19,4% загального обсягу виробництва в країні. Друге місце посідає «Укрлендфармінг», питома вага якого становить 11%. Трійку лідерів замикає Агрохолдинг «Мрія», який за підсумками сезону виробив 7,2% сукупного обсягу цукру.

Споживання цукру в Україні з 2005 по 2013 рр. становить в середньому 1,9 млн. т на рік, в 2014/2015 споживання цукру очікується в межах 1,59 млн. тонн. На промислові потреби в Україні використовується в середньому 40-44% загального обсягу внутрішнього ринку. Близько 1 млн. т щороку споживається населенням.

Тобто, враховуючи перехідні запаси, які в цьому сезоні становлять 300-350 тис. тонн, Україна зможе повністю забезпечити внутрішні потреби в цукрі.

Проте досвід роботи цукрової промисловості України показує, що закриття заводів буде відбуватися і далі, навіть без участі держави.

На світовому ринку цукру спостерігається певні тенденції, які безумовно впливають на вітчизняну цукрову промисловість: змінюється структура пропозиції цукру. Зростає частка цукру виробленого із цукрової тростини і скорочується пропозиція цукру із цукрових буряків. Це відбувається тому, що виробництво тростинного цукру менш затратне ніж цукру із цукрових буряків. Навіть технологічно найсучасніші заводи в Європі виробляють буряковий цукор, який не може скласти конкуренцію цукру із цукрової тростини. Саме тому найбільші виробники бурякового цукру поступово втрачають позиції на користь більш дешевого тростинного цукру.

Отже, можна зробити висновок, що сучасний стан цукрової промисловості України є досить критичним. Для збереження виробництва бурякового цукру необхідно створити умови для підвищення конкурентоспроможності цукрових заводів, стимулюючи їх модернізацію, виводити з експлуатації неперспективні, малопотужні заводи; частково переорієнтуватися на імпорту сировину — цукор-сирець, що дасть можливість заводам більше заробляти і диверсифікувати ризики від виробництва бурякового цукру, але автоматично поставити країну у повну залежність від кон'юнктури світового ринку цукру.

Науковий керівник: Михайленко О.В.